Medgeneracijsko branje

Intergenerational Reading

STROKA in PRAKSA

Ksenija Kregar

UDK 028.5:374

Izvleček

V prispevku so predstavljeni nekateri vidiki medgeneracijskega sodelovanja. Pri medgeneracijskem povezovanju gre za povezovanje med generacijami, predvsem pa tudi za medčloveški odnos. Medgeneracijsko povezovanje postaja v družbi, ki se stara, družbena nuja. Prispevek obravnava tudi odnos mladih do starosti, ki je ključnega pomena pri tovrstnem sodelovanju. Govorimo pa tudi o tem, kaj je značilno za odraslega bralca. Ne nazadnje pa tudi o samem projektu. Njegovem namenu in ciljih projekta. Projekt se imenuje Medgeneracijsko branje. Njegov namen je, da mlajša generacija polepša urice starostnikom, ki sami več ne morejo brati. Cilj pa je krepitev solidarnosti med mladimi in starimi, vzpostavljanje sodelovanja in spoštovanja.

Ključne besede:
medgeneracijsko branje, odnos mladi – starejši, mladi, starostniki, projekt, branje, bralna značka

Keywords:
Medgeneracijsko branje/ Intergenerational Reading, relationship between the young and old, young people, the elderly, project, reading, reading badge

Abstract

The article presents certain aspects of intergenerational cooperation. Intergenerational integration is about establishing connections between generations and, above all, human relations. In an ageing society, intergenerational integration is becoming a social necessity. The article also discusses young people's attitudes towards old age, which is of key importance in such cooperation. It also talks about the characteristics of an adult reader. And, last but not least, about the project itself. About its purpose and goals. The project is called “Medgeneracijsko branje/Intergenerational Reading”. The purpose of the project is for the younger generation to bring joy to the elderly who are no longer able to read. The goal is to strengthen solidarity between the young and old, and to establish cooperation and respect.

UVOD

Branje je vseživljenjski proces, nekaj, kar se učimo in razvijamo od začetka življenja, med šolo in ko odrastemo. Nesmiselno bi bilo reči, da se branje konča s srednjo šolo ali fakulteto. Ko odrastemo, se še naprej učimo brati tako, da bogatimo svoje življenje in svoj odnos do knjig. Prednost odraslega bralca je v tem, da ima ogromno izkušenj. Pri medgeneracijskem povezovanju gre za povezovanje med generacijami, predvsem gre za medčloveški odnos in uresničevanje medgeneracijske solidarnosti v današnjih družbenih razmerah.

Medgeneracijsko povezovanje postaja zavestna odločitev. Razumemo jo kot izmenjavo spoznanj in izkušenj, učenje, druženje, pomoč ene generacije drugi, ohranjanje in širjenje socialne mreže. Prav tako pa tudi ohranjanje materialne varnosti in kulturne dediščine.

Ko govorimo o sožitju generacij, imamo v mislih sožitje med mladimi, srednje starimi in starimi. Vse družbe v Evropi se starajo. Razmerje med mlajšimi in starejšimi generacijami se spreminja na račun povprečnega števila starejših. Tudi v Sloveniji predstavljajo starejši največjo družbeno skupino. 15,4 % slovenskega prebivalstva ima več kot 65 let in le 15 % je mlajših od 15 let (Kralj, 2013). Medgeneracijsko povezovanje postaja zavestna odločitev. Razumemo jo kot izmenjavo spoznanj in izkušenj, učenje, druženje, pomoč ene generacije drugi, ohranjanje in širjenje socialne mreže. Prav tako pa tudi ohranjanje materialne varnosti in kulturne dediščine. Medgeneracijsko povezovanje prinaša sodelujočim novo kakovost življenja, zagotavlja občutek varnosti in sprejetosti v kraju kjer živi, lajša osamljenost ter krepi duševno in telesno zdravje (Kralj, 2013).

ODNOS MLADIH DO STAROSTI

V današnjem času so še vedno globoko zakoreninjeni negativni odnos in predsodki do staranja. Stereotipi nastanejo zaradi pomanjkanja izkušenj z ostarelimi in nezadostnega znanja o staranju in starosti. Večina ljudi bi se najraje izognila razmišljanju o starosti in staranju, ker mislijo, da starost prinaša negativne situacije (Benkovič, 2018).

Zmožnosti in znanje starejših so pomemben del človeškega in družbenega kapitala. Aktiviranje in uporaba teh zmožnosti bi utrdila družbeni položaj starejših, in kar je še pomembnejše, razbremenila bi mlajše generacije.

V naši kulturi ima starost še vedno prizvok obdobja, ko postaneš neuporaben, pozabljiv, tečen za malenkosti, skratka, bolj v napoto kot v korist družini. Vendar je starost ravno tako kot otroštvo obdobje, ki zahteva posebne pogoje in ima posebne zakonitosti, ki pa jih danes nekako nočemo videti in se z njimi soočiti. Gre tudi za to, da se stari« ne morejo spremeniti«, mlajši moramo najprej sprejeti, nato pa oblikovati nov odnos do njih (Zalokar Divjak, 1998).

V manj civiliziranih kulturah so bili stari vedno nosilci modrosti, moči in zgleda mlajšim. Ker so mnogo doživeli, izkusili, pomeni tudi, da so bili dobro opremljeni za življenje (Zalokar Divjak, 1998).

Zmožnosti in znanje starejših so pomemben del človeškega in družbenega kapitala. Aktiviranje in uporaba teh zmožnosti bi utrdila družbeni položaj starejših, in kar je še pomembnejše, razbremenila bi mlajše generacije. Za družbeni razvoj je pomembno, da se dosežki preteklih rodov prenašajo na mlajše. V primerjavi z mlajšimi imajo starejši v izobilju predvsem izkustveno pridobljeno znanje. Njihovo znanje je z leti pridobilo določeno širino in primerjalni vidik ter priložnost, da se je v praksi preverilo in uporabilo. Sodelovanje obeh generacij bi mlajšim zmanjšalo vložene napore na poti do ciljev ter pripomoglo k sprejemanju bolj pravilnih odločitev. Kljub temu da veljajo starejši za neizčrpen vir znanja in izkušenj, jim le-tega na drugi strani primanjkuje. Dejstvo je, da se svet spreminja in da so vse generacije primorane, da stopijo v korak s spremembami in se jim znajo ustrezno prilagoditi. Pomembno je, da razumemo, kako se svet spreminja, da ostanemo budni in vedoželjni in da delujemo, da se ne izključimo in dovolimo, da bi nas drugi potisnili na družbeni rob. Medgeneracijsko sodelovanje tukaj odigra ključno vlogo saj poskrbi, da se neprestano izmenjujejo znanja in izkušnje (Kralj, 2013).

Zdi se, kot da mladost in starost neprestano tekmujeta. Enega največjih dosežkov družbe 20. stoletja predstavljajo podaljševanje življenjske dobe in s tem povezane spremembe v demografskem staranju prebivalstva. Mladi, ki danes živijo v svetu napredne tehnologije in medicine, doživljajo staranje in starost drugače, kot so ga doživljali današnji stari ljudje, ko so bili v njihovih letih. Strah pred staranjem in diskriminacija starih ljudi sta povezana tudi s kulturo današnjih družb. Kljub vedno manjšim razlikam med kulturami je še vedno moč

zaznati drugačen pogled na staranje in starost s strani individualističnih ter kolektivističnih kultur. Pri slednjih je dojemanje starosti in starih ljudi pozitivno, v ospredju sta družina in skrb za družinske člane. Individualistične kulture poudarjajo posameznika kot individuum, ki mu navezanost na družino ni primarnega pomena, temveč mu to predstavlja skrb za samega sebe (Kožmelj, 2019).

Strah pred staranjem in diskriminacija starih ljudi sta povezana tudi s kulturo današnjih družb. Kljub vedno manjšim razlikam med kulturami je še vedno moč zaznati drugačen pogled na staranje in starost s strani individualističnih ter kolektivističnih kultur.

ODRASLI BRALEC

Ogromna prednost, ki jo imamo kot odrasli bralci, so izkušnje. Zato morajo naši otroci v srednji šoli še naprej brati veliko literaturo in mi kot odrasli vedno znova posegati po njej. Knjiga ali zgodba, ki je za odraslega pomembna, odzvanja navznoter, dotika se nečesa globoko v nas. Zgodi se nam, da po prebranem odstavku lahko odgovorimo« To sem mislil/--a« ali: »To sem čutil-a.« Pisana beseda povezuje našo najglobljo človeškost z zamislimi, upi in sanjami drugih ljudi (Kropp, 2000).

Kot odrasli se lahko spominjamo besed, podob in lastnih spominov. Ko naletimo na odlomek, ki nas posebej prevzame, samodejno upočasnimo hitrost branja, tako da lahko uživamo v pripovedništvu. Skozi opis mesta lahko na primer zdrvimo s 400 ali več besedami na minuto, pri besedah, ki odzvanjajo v nas, pa bomo upočasnili hitrost za več kot polovico. Kadar beremo, nadzorujemo podobe v literarnem besedilu, ob gledanju televizije pa nadzor izgubimo. Ta nadzor nam daje moč, da se pomudimo pri besedah in uživamo v podobah in spominih, ki se ustvarjajo v našem duhu (Kropp, 2000).

Da bi se lotili brati, ni nič učinkovitejšega kakor prepričljivo priporočilo prijatelja. Bralske skupine združujejo številne ljudi, da si v njihovem okviru izmenjujejo mnenja o knjigah, ki so jih prebrali, si jih izposojajo in še kako drugače vzpostavljajo stik za družbeni vidik branja (Kropp, 2000). Ne smemo pozabiti, da je branje družbena izkušnja. Posameznika nič bolj ne navduši, da bi prebral knjigo, kakor prepričljivo priporočilo nekoga drugega. Del veselja, ki ga prinaša branje, je, da svoje izkustvo delimo.

Branje je družbena izkušnja. Posameznika nič bolj ne navduši, da bi prebral knjigo, kakor prepričljivo priporočilo nekoga drugega.

OPIS PROJEKTA MEDGENERACIJSKO BRANJE IN NJEGOV NAMEN

Prvo bralno značko sta osnovala pisatelj Leopold Suhodolčan in prof. Stanko Kotnik. Prve značke so bile podeljene leta 1961 in imajo na Slovenskem tradicijo. Generacije učencev so tekmovale za bralne značke in bile ponosne nanje. Na prijeten, pozitivno tekmovalen način so bralne značke mladim omogočale približati branje in jih oblikovati v bralce za vse življenje.

V Domu za varstvo odraslih Velenje prebiva generacija starostnikov, ki iz različnih razlogov nikoli ni imela priložnosti osvojiti bralne značke. V domu se zavedajo, da za novo pridobivanje znanj in veščin v življenju nikoli ni prepozno. Prav zato so se 2015 leta odločili organizirati Bralno značko Ferija Lainščka. S tem pa omogočili stanovalcem, da jo osvojijo. Bralno značko osvojijo vsi udeleženci projekta. Tak dogovor je bil sprejet na začetnem sestanku. Je pa to posebna bralna značka, vezana na literaturo, ki jo prebiramo v domu starejših občanov

V Domu za varstvo odraslih se je utrnila ideja in res so začeli s projektom. S tem pa so seveda odprli prenekatero željo in skrajšali kakš hladen zimski varovancem. Projekt je namenjen predvsem prepletanju generacij na način, da mlajša generacija polepša urice predolgih dni starostnikom, ki sami več ne morejo brati.

Cilji projekta:

- Širitev kulture branja
- Krepitev solidarnosti med mladimi in starimi
- Vzpostavljanje sodelovanja in spoštovanja
- Medgeneracijsko sodelovanje
- Sožitje generacij in uresničevanje medgeneracijske solidarnosti
- Druženje, učenje
- Pomoč ene generacije drugi generaciji
- Razvijanje pozitivne podobe staranja in starejših ljudi v družbi
- Prenašanje izkušenj dedkov in babic na neprave vnuke in vnukinje
- Popestritev dni starostnikom v domu

IZVEDBA PROJEKTA

Čas branja in druženja si vključeni izberemo sami po medsebojnem dogovoru. Za dosego cilja je treba prebrati tri knjige izbranega avtorja. Tudi o tem se predhodno dogovorimo na uvodnem sestanku v Domu za varstvo odraslih. V projekt je vključenih 5 šol, ki že vsa leta sodelujemo. Naši otroci zelo radi berejo starejšim. Vsako leto imamo druge bralce razen enega učenca, ki je že vsa leta z nami. Sama izberem 5–6 učencev, ki se tudi sami zanimajo za tovrstno obliko branja in so spretni bralci. Izberem učence tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja, ki že tekoče berejo. Po navadi so to učenci, ki sami veliko berejo in si veliko izposojajo v knjižnici. Predstavim jim projekt in se z njimi pogovorim. Vsaka šola si sama izbere termin za branje, ki se ga potem drži. Mi imamo po navadi zimska meseca januar in februar. Enkrat tedensko, na točno določen dan in uro, odidemo v dom in tam prebiramo izbrano literaturo. Srečanj je okoli šest. Naši učenci so seznanjeni z izborom, prav tako pa tudi varovanci doma za starejše občane. Tudi varovancev je približno 6 na skupino. Posedemo se v krog in branje se lahko začne. Berejo tako, da smo vsi skupaj in učenci izmenjaje berejo knjigo vsem starostnikom skupaj. Med branjem in po njem pa se o prebranem tudi pogovarjamo. Starejši običajno povedo o svojih izkušnjah, mlajši pa jim radi prisluhnejo in seveda dodajo kaj svojega. Mlajši, ki berejo starejšim, tako pripomorejo, da bralno značko osvojijo tudi starejši. Vse skupaj traja približno eno šolsko uro na posamezno srečanje. Starejši ljudje namreč zelo težko sledijo branju več kot 45 minut. Hitro se utrudijo in zato so srečanja bolj kratka. Ko sedimo v krogu, se branje lahko začne. Naši otroci berejo tako, da vsak prebere eno stran ali eno poglavje, odvisno od literature, ki smo jo izbrali za srečanja. Ko smo knjigo oz. poglavje prebrali, pa sledi še pogovor o prebranem. Vsako srečanje podkrepimo s pogovorom med mladimi in starejšimi.

Slika 1: Izbor knjig za medgeneracijsko branje

Maja, ko se vse šole zvrstijo v branju, pa izvedemo še zaključno prireditev, ki poteka v Domu za varstvo odraslih. Zberemo se vsi mentorji, učenci in starostniki, ki so sodelovali v projektu. Na zaključek po navadi povabimo pisatelja, čigar dela smo prebirali. Delo izberemo skupaj z vodjo projekta. Zanj se odločimo na uvodnem sestanku. Odločimo se med predlogi, ki jih pripravijo vodje projekta iz doma in mentorji iz šol. Naši učenci pa pripravijo kratek kulturni program. Tu mislim na učence, ki so bili vključeni v ta projekt iz vseh šol. Med šolami se dogovorimo, katero točko bo kdo imel, in pripravimo program. Ta je po navadi kratek. Učenci običajno kaj zapojejo ali zaigrajo na kak inštrument. Pogovor s pisateljem pa vodi nekdo od zaposlenih po navadi kar vodja projekta iz Doma za varstvo odraslih. Programu in pogovoru s pisateljem sledi podelitev priznanj ob zaključku bralne značke. Priznanja dobijo vsi udeleženci. Podelijo jih vodje projekta iz doma ter direktorica Doma

za varstvo odraslih Velenje. Kadar pa pisatelja, iz različnih razlogov, ne moremo povabiti, pa imamo organizirano kinopredstavo v domu. Čisto na koncu pa imamo tudi kak prigrizek ali posladek in potem odidemo domov.

Učenci so nad projektom zelo navdušeni. Komaj čakajo, da pride dan, ko odidemo brat. Starostniki pa so nas tudi vedno neizmerno veseli. Namen projekta je omiliti osamljenost, izoliranost in občutek nepotrebnosti starih ljudi v domu in učencem osnovnih šol na njim razumljiv način približati starostnika in njegovo življenje. Poleg tega stari ljudje z zadovoljstvom in zanosom prenašajo svoje izkušnje in modrost na mlajše generacije. Vse to pa bomo dosegli skozi kulturo branja knjig in z udejstvovanjem ter izvedbo različnih kulturnih prireditev na tematiko branja.

SKLEP

Staranje prebivalstva je pomemben pojav družbe. Živimo v obdobju globalizacije, zdravstveni napredek ter kakovostno življenje pa vplivata na zmanjšanje umrljivosti ter podaljševanje življenjske dobe posameznikov. Spreminjanje strukture prebivalstva zagotovo vpliva na družbo in tudi na posameznika, ko se sooča s staranjem bližnjih. Zelo pomemben je tudi odnos mladega človeka do staranja. Zato pri projektu medgeneracijsko branje utrjujemo in izboljšujemo odnos mladih do staranja in starostnikov. Tisti mladi, ki se za projekt odločijo, bodo v življenju starost gotovo doživljali drugače. Na starostnike in staranje bodo gledali bolj razumevajoče. Socialna povezanost in medgeneracijska solidarnost sta pri odnosu do staranja in starosti zelo pomembni. Zato smo zelo veseli, ko se mladi prostovoljno odločijo, da bodo sodelovali v projektu. S tem pa se seveda zmanjšujejo stereotipni pogledi na staranje in starostnike. ●

Viri in literatura

Kropp, P.(2000). *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje.* Tržič: Učila.

Zalokar Divjak, Z. (1998). *Vzgoja za smisel življenja.* Ljubljana: Educy.

Kralj, A. Https://ventilatorbesed.com/?opcija=kom_clanki&oce=64&id=17 2013.

Benkovič, B. (2018). *Odnos do staranja in starejših ljudi.* Diplomska naloga. Ljubljana: Fakulteta za zdravstvene vede.

Kožmelj. T (2019). *Odnos mladih do staranja in starosti med različnimi kulturami.* Diplomska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

KSENIJA KREGAR, univ. dipl. ped., bibl., zaposlena na Osnovni šoli Livada Velenje
Naslov: Osnovna šola Livada Velenje, Efenkova 60, 3320 Velenje
E-naslov: ksenija.kregar@guest.arnes.si